

Atıf Teorisi Bağlamında Başarısızlık Algısı ve Başarısızlığın Nedenleri Üzerine Bir Araştırma

A Research on the Perception of Failure and the Causes of Failure in the Context of Attribution Theory

Ümmü Gülsüm KAHRAMAN^{1*} , Ömer Faruk OKTAR²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye

²Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye

Özet: Başarısızlık algısı, bireyin hangi sebepten ötürü başarısız olduğuna olan inançlarını yansıtmaktadır. Başarısızlık algısını anlamak, başarısızlığın nedenlerini ortadan kaldırmak için bir yol haritası sunma potansiyeline sahiptir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin başarısızlık algılarını anlamak ve başarısızlıklarına yükledikleri sebepleri keşfetmektir. Böylece başarısızlığın ortaya çıkmasına neden olan faktörler tespit edilerek, bu faktörlerin henüz başarısızlık ortaya çıkmadan, durdurulması şansı yakalanabilecektir. Atıf Teorisi, çalışma amacına ulaşmada yol gösterici kuram olmuştur. Atıf Teorisinin savlarının üniversite öğrencilerinin başarısızlık algılarının incelenmesi ile test edilmesine dayanan bu çalışmada, çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi ve betimsel fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Toplam 33 Yönetim Bilişim Sistemi lisans programı öğrencisi ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA isimli program yardımı ile çözümlenmiştir. Araştırmada başarısızlığa yüklenen nedenler (i) ve başarısızlığın algılanma biçimleri (ii) olmak üzere iki tema keşfedilmiştir. Başarısızlığa yüklenen nedenler teması Atıf Teorisinin savına uygun olarak, dışsal ve içsel faktörler olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Başarısızlığın algılanma biçimleri teması ise başarısızlığa yüklenen faktörlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden başarısızlığın algılanma biçimleri teması dışsal atfetmenin sonucu ve içsel atfetmenin sonucu olarak isimlendirilmiştir. Başarısızlığın dışsal faktörlere yüklenmesi durumunda mutsuzluk ve kızgınlık/öfke duyguları yoğun olarak yaşanırken; başarısızlığın içsel faktörlere yüklenmesi durumunda hayıflanma ve eksiklik duyguları ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Başarısızlık Algısı, Atıf Teorisi, Başarısızlığın Atfedilmesi

Abstract: The perception of failure reflects the individual's beliefs about the reasons for failure. Understanding the perception of failure has the potential to provide a roadmap for eliminating the causes of failure. The aim of the study is to understand university students' perceptions of failure and explore the reasons they attribute to their failures. Thus, by identifying the factors that lead to failure, it will be possible to prevent these factors from causing failure. Attribution Theory has guided the study in achieving its purpose of the study. In this study, which aims to test the arguments of Attribution Theory by examining university students' perceptions of failure, qualitative research methods and a descriptive phenomenological were chosen to align with the study's purpose. Purposive sampling was employed to select the study group, and a semi-structured interview method was utilized as the data collection tool. Face-to-face interviews were conducted with a total of 33 students from the Management Information System program. The data were analyzed using MAXQDA. In the research, two themes were identified: the reasons attributed to failure (i) and the ways failure is perceived (ii). The theme of reasons attributed to failure was subdivided into two sub-themes, namely external and internal factors, in accordance with the argument of Attribution Theory. The theme of perceptions of failure can be regarded as a reflection of the factors attributed to failure. Therefore, the theme of perceptions of failure was named as the outcomes of external attribution and the outcomes of internal attribution. When failure is attributed to external factors, intense feelings of unhappiness and anger are experienced, whereas when failure is attributed to internal factors, feelings of regret and inadequacy come to the forefront.

Keywords: The Perception of Failure, Attribution Theory, Failure Attributions

1. Giriş

Her insan hayatı boyunca irili ufaklı başarısızlıklara maruz kalmaktadır. Başarısızlık yaşadından sonra ise oluşan tutum ve davranışlarda bazı unsurlar devreye girmektedir. Burada kişi bu durumu neden yaşadığıyla ilgili bir arayışa girmekte ve ne, neden sorularını sormaya başlamaktadır. İşte tam bu noktada kişilerin zihninde

bazı çıkarımlar oluşmaktadır. İşte yapılan bu çıkarımlar kişilerin maruz kaldıkları duruma yapmış oldukları "atıf" olarak adlandırılmaktadır. Atıf, bireylerin başlarına gelen olayların sebeplerini nasıl açıkladıklarıyla ilgilidir. Bununla ilgili literatürde pek çok kuram bulunmaktadır. Bu çalışmada ise Weiner'in Atıf Kuramı baz alınmıştır. Bu kurama göre başarısızlık algısının nede-

*İletişim Yazarı / Corresponding author. Eposta/Email: ugkahrman@mehmetakif.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date: 02.04.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 24.04.2024

Kahrman, Ü. G., & Oktar, Ö. F. (2024) Atıf teorisi bağlamında başarısızlık algısı ve başarısızlığın nedenleri üzerine bir araştırma. Bucak İşletme Fakültesi Dergisi, 7(1), 33-41.

ni, bireyin yaşamış olduğu duruma göstereceği tepkiyi ve devamında alacağı aksiyonu etkilemektedir (Boshoff ve Leong, 1998). Bu yüzden bireylerin başarısızlığı kime veya neye atfettiği önemlidir. Sahip olunan başarısızlık atıflarının öğrenilmesi, nasıl ve hangi koşullarda oluştuğunun bilinmesi; bireyin telafi sürecini doğru bir şekilde yönetmesi için önemli katkılar sunacaktır. Bu noktadan hareketle, başarısızlık algısının bireylerin hayatında taşıdığı önem ve konuya ait araştırmalar yapılması ihtiyacı bu çalışmanın ana motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin başarısızlık algılarını anlamak, başarısızlıklarına yükledikleri sebepleri keşfetmek ve proaktif tedbirler sunabilmek için bu çalışma yapılmıştır. Çalışmanın kuramsal kısmında, Weiner'in Atıf Teorisine dayanarak yapılan literatür taramasına yer verilmiştir. Yöntem başlığında, 33 Yönetim Bilişim Sistemleri programı lisans öğrencisinden elde edilen veriler MAXQDA isimli program yardımı ile analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise, literatür bilgisi ışığında elde edilen verilerin sonuçları yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

2. Kuramsal Arka Plan

2.1. Atıf Kavramı ve Bernhard Weiner'in Atıf Teorisi

İnsanoğlu aklının ermeye başladığı andan itibaren bir anlam arayışındadır. Bu anlamı bulabilmek için sık sık ne, neden, nasıl, niye sorularını sormakta ve cevap aramaktadır. Zaman içinde, yaşanan olaylar arasında nedensellik olduğunu fark ettikten sonra ise bunu kontrol etmeye çalışmaktadır. Bu düşünme biçimiyle birlikte insan hem kendisinin hem de çevresinin davranışlarının arkasındaki sebepleri sorgulamaya başlamaktadır. Bunu yapmaktaki amaç ise belirsizliği azaltarak, etkin bir yönetme gücü elde etme isteğinden gelmektedir (Weiner, 1985). Yani, kişinin gelecekte yapacağı eylemleri, geçmişte yapmış olduğu eylemlerine yüklemiş olduğu anlamlar şekillendirmektedir. İşte tam olarak bu süreç, atıf kavramının devreye girdiği süreç olmaktadır, denilebilir.

Atıf kavramı, kişilerin yaşadıkları olayların nedenlerine dair algıladıkları inançlar olarak açıklanmaktadır (Weiner ve Graham, 1990). Biraz daha açmak gerekirse bireyin yaşadığı olayın nedenini bulmaya çalışması ya da bir sebeple ilişkilendirmeye çalışma çabası olmaktadır. Literatüre bakıldığında, bireyin en çok şu üç durumla karşılaştığında "neden" sorusunu sorduğu ve atfetme sürecini başlattığı görülmektedir: İlk ve en çok karşılaşılan durum, beklenen sonuçların olumsuz gerçekleşmesi (Weiner, 2010); ikinci durum beklenmeyen bir sonuçla karşılaşılmaması (Reisenzein, 2000); üçüncü durum ise belirsizlikle karşı karşıya kalınması, olmaktadır (Stiensmeier vd., 1995).

Bu bilgiler ışığında atıf kavramının başarı ve başarısızlık algısıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin akademik performansını etkilemesi açısından atfetme sürecinin kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Literatüre bakıldığında ilk olarak Heider, davranışın naif analizi kuramını ortaya atmıştır. Bu kuramla atfetmeye neden olan üç unsuru ortaya çıkarmıştır. Bunlar; yapılan işin zorluğu, çaba ve yetenektir. Ardından Rotter, dene-tim odağı kuramını ele almıştır. Bu kuramla atfetmeye neden unsurların yetenek ve şans olduğundan bahsetmiştir (Heider, 1958; Akt. Weiner, 2010). Weiner ise, bu iki kuramı birleştirerek içsel (çaba ve yetenek) ve dışsal nedenler (şans ve işin zorluğu) olmak üzere 2 başlık altında başarı ve başarısızlığın algılandığını ifade eden başarıya bağlı atıf kuramını geliştirmiştir (Weiner, 2010).

2.2. Weiner'in Atıf Teorisi Boyutları

Weiner (2010), başarı ve başarısızlık yaşandığı zaman insanların en çok çaba, yetenek, şans ve işin zorluğu unsurlarına atıf yaptıklarını söylemektedir. Bernhard Weiner'in teorisine göre, yapılan nedensel atıflar üç başlık altında ele alınabilir: Nedenselliğin kaynağı, devamlılık ve kontrol edilebilirlik.

Nedenselliğin kaynağı başlığında, bahsedilen kaynak içsel veya dışsal olabilmektedir. İçsel kaynak veya diğer bir adıyla içsellik, başarı veya başarısızlık yaşandığında bunun kişinin kendisinden kaynaklandığını söylemektedir. İçsel sebepler kişinin çabası, ruh hali ve yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Dışsal kaynak yani dışsallık ise, başarı veya başarısızlık durumunda bunun dışarıdaki bir nedenden kaynaklandığını belirtmektedir. Dışsal nedenler çevre, çalışma şartları, çalışma zorluğu veya öğretmen gibi bireyin elinde olmayan sebepler olmaktadır (Weiner, 2000). Resim yeteneği gibi bazı nedenler kalıcı ve değişmez olarak algılanırken; şans vb. unsurlar geçici olarak algılanmaktadır. Bu gruptaki sebepler, gösterilen çabaya ve verilen emeğe göre zaman içinde değişime uğramaktadır (Weiner, 1985).

Devamlılık başlığı ise bize, yapılan atıfların zamanla değişip değişmeyeceğini söylemektedir. Diğer bir deyişle başarı ya da başarısızlığa yapılan atıfın kalıcı mı yoksa geçici mi olduğunu anlatmaktadır. Örneğin; bir uğraş ile ilgili "üstün yeteneğe sahip olmama" durumu kalıcıyken; "yeterince çaba göstermemiş olma" durumu geçici olmaktadır (Stipek, 1998).

Üçüncü ve son başlık olan kontrol edilebilirlik başlığı, atfedilen nedenlerin birey tarafından kontrol edilebilir ya da kontrol edilemez olduğunu anlatmaktadır. Yani bir nedenin iradeyle ilgili olup olmadığını söylemektedir. Örneğin; "şans" faktörü iradeyle değişime uğramamakta ve birey tarafından kontrol edilememektedir. Fakat bunun yerine "çaba" faktörü kontrol edilebilmektedir. Çünkü kişiler ne kadar çaba gösterdiklerinden sorumlu tutulacakları için bu faktör kontrol edilebilir olarak algılanmaktadır (Weiner, 2000).

Aşağıda verilen tablolarda, boyutların daha iyi anlaşılabilmesi için başarı ve başarısızlık örnekleri üzerinde yapılan boyut sınıflandırmalarına yer verilmiştir.

Tablo 1: Weiner'in atf teorisi başarı sebepleri boyut örnekleri

Boyut Sınıflandırması	Başarı Sebepleri
İçsel – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Yetenekli Olma
İçsel – Geçici – Kontrol Edilebilir	Ders Çalışma
İçsel – Geçici – Kontrol Edilemez	Sınav günü yüksek moralli olma
İçsel – Geçici – Kontrol Edilebilir	Sınava iyi hazırlanma
Dışsal – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Okul şartlarının iyi olması
Dışsal – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Öğretmenin yardımsever olması
Dışsal – Geçici – Kontrol Edilemez	Şanslı günde olma
Dışsal – Geçici – Kontrol Edilemez	Çevreden yeterli yardım alma

Kaynak: (Yördem, 2015: 11)

Tablo 2: Weiner'in atf teorisi başarısızlık sebepleri boyut örnekleri

Boyut Sınıflandırması	Başarısızlık Sebepleri
İçsel – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Yeteneksiz olma
İçsel – Geçici – Kontrol Edilebilir	Ders çalışmama
İçsel – Geçici – Kontrol Edilemez	Sınav günü hasta olma
İçsel – Geçici – Kontrol Edilebilir	Sınava iyi hazırlanmama
Dışsal – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Okul şartlarının zorlayıcı olması
Dışsal – Kalıcı – Kontrol Edilemez	Öğretmenin önyargılı olması
Dışsal – Geçici – Kontrol Edilemez	Kötü şans
Dışsal – Geçici – Kontrol Edilemez	Çevreden gerekli yardımı alamama

Kaynak: (Yördem, 2015: 11)

2.3. Başarı ve Başarısızlık Yüklemeleri

Başarı ve başarısızlığı etkileyen pek çok sosyal bağlam mevcuttur. Bu sosyal bağlamlar, kişinin kendisini ve çevresini anlamlandırmasında yani atf sürecinde büyük rol oynamaktadır (Weiner, 2001). Bununla ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında başarılı ve başarısız öğrencilerin yaşadıkları duruma atfettikleri nedensel yüklemeler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür (Cortes-Suarez ve Sandiford, 2008; Özkal vd., 2014; Robins ve Pals, 2002; Demir, 2017): Sınavı geçemeyen öğrenciler bu başarısızlığın nedenini dışsal, geçici ve kontrol edilemeyen nedenlere bağlamıştır. Yani bu öğrenciler dersin zorluğu, şanssızlık, öğretmenin tavrı gibi başka unsurların başarısızlığa sebep olduğunu söylemiştir. Sınavı geçen öğrenciler ise, başarılı performanslarını içsel, devamlı ve kontrol edilebilir nedenlerle açıklamıştır. Bu öğrenciler de başarıya ulaşma sebeplerini çaba gösterip emek harcamaya veya yetenekli olmaya bağlamıştır. Özdiyar ve Demirel'in 2010 yılında yapmış

oldukları çalışmada ise akademik başarıları düşük olan öğrenciler bu durumu içsel, geçici ve kontrol edilebilir sebeplere bağlamıştır. Graham (1991) bu durumu, akademik başarısızlığı olan kişilerin bunu düşük yetenek algısıyla açıklamaya çalışması olarak değerlendirmiştir. Bir nedenin devamlı olması halinde, yaşanan sonucun tekrar bekleneceğini söylemektedir. Yani kişiler yaşanan bu başarısızlığı içsel ve devamlı bir nedene bağladıkları için, başarısızlık sonuçlarının yeniden yaşanacağını belediklerini ifade etmektedirler. Ancak, gereken çabayı göstermediğini düşünen başarısız öğrenciler ise, durumun kalıcı olmadığını ve tekrar aynı başarısızlığı yaşamak zorunda olmadıklarını düşünmektedirler.

Aşağıda verilen tablolarda Rosemann ve Bielsky (2001)'nin ve Büttner (2014)'in yapmış oldukları çalışmalardan elde ettikleri sonuca göre, öğrencilere ait bazı atf durumları gösterilmiştir:

Tablo 3: Öğrenci atf tablosu-çaba

Nedenselliğin Kaynağı	Devamlılık	Kontrol Edilebilirlik
İçsel +	Kalıcı	Kontrol edilebilir +
Dışsal	Geçici +	Kontrol edilemez

Kaynak: (Rosemann ve Bielsky, 2001; Büttner, 2014)

Başarısını sebat göstererek, sıkı çalışma ile ilişkilendiren öğrenciler bunun kendi içlerinde olan bir özellik olduğu-

nu düşünmektedirler. Çabanın geçici özelliğe sahip olduğunu bilmelerine rağmen kendi kontrollerinde olduğunu

da farkındadırlar.

Tablo 4: Öğrenci atıf tablosu-şans

Nedenselliğin Kaynağı	Devamlılık	Kontrol Edilebilirlik
İçsel	Kalıcı	Kontrol edilebilir
Dışsal +	Geçici +	Kontrol edilemez +

Kaynak: (Rosemann ve Bielsky, 2001; Büttner, 2014)

Başarısını şans veya kendi dışındaki bir unsurla (örn. öğretmen) ilişkilendiren öğrenciler, bu durumun kalıcı olmadığını, dışsal özellik gösterdiğini ve kontrol edilmez

olduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden elde etmiş oldukları başarıya sahiplenememektedirler.

Tablo 5: Öğrenci atıf tablosu-düşük çaba

Nedenselliğin Kaynağı	Devamlılık	Kontrol Edilebilirlik
İçsel +	Kalıcı	Kontrol edilebilir +
Dışsal	Geçici +	Kontrol edilemez

Kaynak: (Rosemann ve Bielsky, 2001; Büttner, 2014)

Başarısızlığını düşük çaba ile ilişkilendiren öğrenciler, bu durumun içsel ve geçici olduğunu, bu yüzden eğer ge-

reken çaba gösterilirse durumun gidişatını değiştirebileceklerini farkındadırlar.

Tablo 6: Öğrenci atıf tablosu-düşük yetenek

Nedenselliğin Kaynağı	Devamlılık	Kontrol Edilebilirlik
İçsel +	Kalıcı	Kontrol edilebilir
Dışsal	Geçici +	Kontrol edilemez +

Kaynak: (Rosemann ve Bielsky, 2001; Büttner, 2014)

Başarısızlığını düşük yetenek ile ilişkilendiren öğrenciler ise bu durumun içsel bir özellik olduğunu düşündükleri için başarısızlığı kendi özellikleriymiş gibi algılama eğilimindedirler.

dine karşı olumlu atıflarda bulunması teşvik edilmelidir (Cheng ve Chiou, 2010). Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerinin iyi oldukları noktalarda onları takdir etmesi ve verilen ödüllerde olumsuz atıflar üzerinde değişimler yaratmaktadır (Weiner, 1972).

Tablolardan anlaşılacağı üzere, başarı da yaşansa başarısızlıkta “çaba gösterme” faktörüne atıf yapılması sonucunda beklentiler değişmektedir. Elde edilen sonuç karşısında öğrencinin, sonucu değiştirmenin kendi sorumluluğunda ve kontrolünde olduğunu fark ettiği söylenebilir.

2.4. Öğrencilerin Başarısızlık Atıflarıyla İlişkili Etmenler

Yapılan araştırmalar öğrencilerin başarısızlıklarına ait atıflarının farklı unsurlardan etkilendiğini göstermektedir. Literatür incelendiğinde cinsiyet bağlamında yapılan bazı çalışmalardan çıkan sonuçlar şöyledir: Kız öğrenciler başarısızlıklarını erkeklere göre daha çok yetenek eksikliği, çaba göstermeme, kötü ruh hali ve şanssızlık ile açıklarken; erkek öğrenciler bu durumu daha çok kötü şansa, yetenek eksikliğine, öğretmenin tavrına ve aileye atfetmiştir (Koçyiğit ve Yapıcı, 2012; McClure vd., 2011; Göller, 2015; Tulu, 2013).

Banks ve Wolfson’un 2008 yılında yaptıkları çalışmada, ise akademik başarıları düşük olan öğrencilerde öğretmenin algısı ise öğrencilerin kendi benlik algısı arasında tutarlılık bulunamamıştır. Bu da bize başarılı olmaya dair düşük benlik algısına sahip olmak ile olumsuz atıfların düşük benlik saygısına neden olması arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Öğrenciyi bu girdaptan çıkartabilmek için öz yeterliliklerin desteklenmesi ve öğrencinin ken-

3. Yöntem

Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin başarısızlık algılarını anlamak ve başarısızlıklarına yükledikleri sebepleri keşfetmektir. Bu amaca ulaşmak için Atıf Teorisi yol gösterici olmuştur. Böylesi bir amacın ardında başarısızlık algılarının ve başarısızlığa yüklenen sebeplerin keşfedilmesi neticesinde, başarısızlığı ortaya çıkaran sebeplerin doğru zamanda ortadan kaldırılabilmesi varsayımı bulunmaktadır. Araştırma amacı ile bağlantılı olarak araştırmacıların cevaplarını keşfetmeye çalıştığı alt problemler şu şekilde ifade edilebilir:

- Öğrenciler başarısızlıklarını hangi faktörlere atfetmektedir?
- Öğrenciler başarısızlıklarını nasıl algılamaktadır?
- Başarısızlıkların atfedildiği faktörler bireyleri nasıl etkilemektedir?

Bu çalışmada başarısızlık yaşadıklarını düşünen öğrencilerin başarısızlık olarak algılanan duruma ilişkin deneyimlerini derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma amacı öğrencilerin başarısızlık deneyimlerini ve başarısızlıklarına neden olan sorunları nasıl deneyimlediklerini ve algıladıklarını betimlemeyi gerektirmektedir. Bu yüzden

nitel araştırma geleneğinde yer alan betimsel fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Fenomenoloji deseni ile yürütülen çalışmalarda veri kaynağı araştırmanın keşfetmeye çalıştığı olguyu deneyimleyen bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 74). Bu yüzden öğrencilerin başarısızlığı nasıl algıladığını keşfetmek için veri kaynağı olarak seçilecek katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminin tercih edilmesinin sebebi araştırma amacıyla doğrudan bağlantıdır. Buna göre çalışmada yer alacak katılımcıların bazı şartları yerine getirmesi gerekmektedir. İlk ölçüt başarısızlık olarak algılanan bir durumun deneyimlenmiş olmasıdır. İkinci ölçüt katılımcının başarısızlık olarak algıladığı durumu araştırmacılarla paylaşmayı kabul etmesidir. Üçüncü ölçüt ise katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katılmasıdır.

Araştırmada ihtiyaç duyulan veriler, fenomenoloji deseni başlıca veri toplama aracı olan görüşmeler (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 74) ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ile katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme araştırmacılara görüşme sorularına ek sorular sorabilme fırsatı sunduğu için tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda hem demografik bilgi-

lere yönelik hem de çalışmada yanıt aranan problemlere ilişkin açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara araştırma ile ilgili bilgilendirme yapılmış ve elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı açıklanmıştır. Görüşmeler 15 ila 30 dk arasında sürmüştür. 11 kadın ve 21 erkek olmak üzere toplamda 33 katılımcı ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kişisel bilgilerinin korunması ve bireysel taleplerden ötürü, katılımcıların isimleri kullanılmamış; her bir katılımcıya çeşitli harf ve rakamlardan oluşan kodlar verilmiştir.

Gerçekleştirilen her görüşme içeriği bilgisayar ortamında deşifre edilmiştir. Ardından deşifre edilen veriler MAXQDA isimli nitel veri çözümlemesinde kullanılan programa aktarılmıştır. Deşifre edilen veriler araştırmacılar tarafından tekrar tekrar okunarak verilere aşinalık sağlanmıştır. Sonraki aşamada katılımcıların başarısızlık fenomenini nasıl algıladığına ilişkin cevaplar aranarak kodlamalar yapılmıştır. Daha sonra katılımcıların başarısızlığa ilişkin deneyimlerinden hareketle ilişkili olduğu düşünülen kodların bir araya gelmesiyle kategoriler; ilişkili kategorilerin bir araya gelmesiyle alt temalar; ilişkili alt temaların bir araya gelmesiyle de temalar oluşturulmuştur. Bahsi geçen süreçte belirlenen tema, alt tema ve kategoriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7: Tema, alt tema ve kategoriler

Temalar	Alt Temalar	Kategoriler
Başarısızlığa yüklenen nedenler	Dışsal faktörler	Sosyal çevre Eğitim sistemi İşin/görevin zorluğu
	İçsel faktörler	Çaba Hırs Çekingenlik
Başarısızlığın algılanma biçimleri	Dışsal atfetmenin sonucu	Mutsuzluk Kızgınlık/öfke
	İçsel atfetmenin sonucu	Hayıflanma Eksiklik

4. Bulgular

Öğrencilerin başarısızlık deneyimlerini nasıl algıladıklarını ve başarısızlıklarına yükledikleri sebepleri keşfetmeyi amaçlayan bu çalışmada iki temadan oluşan bir yapı ile karşılaşmıştır. Bu temalar: (i) *başarısızlığa yüklenen nedenler*, (ii) *başarısızlığın algılanma biçimleri* olarak isimlendirilmiştir. Aşağıda, tema, alt tema ve kategorilere ilişkin katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Çünkü betimsel nitel araştırmalarda, görüşmelerde katılımcılardan alınan ifadelerin doğrudan alıntılanması nitel araştırmaların geçerliğin sağlanması için önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 257).

4.1. Tema 1: Başarısızlığa Yüklenen Nedenler

Başarısızlık deneyimi olan katılımcıların deneyimlerinin incelenmesi neticesinde, başarısızlıkların sebeplerinin dışsal ve içsel faktörlere yüklediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte başarısızlıkların önemli ölçüde dışsal fak-

törlere daha fazla yüklediği keşfedilmiştir.

4.1.1. Alt Tema 1: Dışsal Faktörler

Araştırma neticesinde katılımcıların başarısızlıklarının sebeplerini önemli ölçüde sosyal çevre, eğitim sistemi ve görev zorluğu gibi dışsal faktörlere yükledikleri görülmüştür.

Kategori 1: Sosyal Çevre

Özellikle ailenin beklentilerini karşılamak için kendi istek ve beklentilerini ikinci plana atıp hareket etmek, öğretmenlerin dersi ilgi çekici kılamadıkları görüşü, akrabaların olumsuz geri bildirimleri başarısızlığın ilişkilendirildiği sosyal çevre faktörlerinde yer bulmuştur. Örneğin (K12) kodlu katılımcı şu ifadeleri dile getirmiştir: “*Şu an eğitim hayatımda zorlanıyorsam*

eğer bunun tek sebebi başkalarının talepleri için kendi isteklerimi hiçe saymam oldu ve bu durum benden 5 sene götürecektir... Aslına baktığınızda bu örnek gerek akademik gerekse kişisel hayatımda kendimi başarısız hissetmemi sağlamıştır.” Bir başka katılımcı (K21) ise şu ifadelerde bulunmuştur: “Hocalar bundan adam olmaz okuldan aldırın, bu okumaz falan demişler. Herkes akrabalar, ailem, hocalar adam olmaz gözüyle baktılar.” (K26) kodlu katılımcı ise “2 yıllığa gittiğimde akrabalarım benim okulumu saymadılar bile. Çünkü ülkemizde 2 yıllık üniversiteyi lise olarak görüyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Kategori 2: Eğitim Sistemi

Başarısızlığın sebebini eğitim sistemi olarak gören (K2) kodlu katılımcı ise şu ifadeyi kullanmıştır: “Okulun bilişim sektöründe çalışacaklara yarardan çok zararının olduğunu ve bilişim sektöründe çalışmak için dersleri bırakmak gerektiğini anladım.” Benzer şekilde (K6) kodlu katılımcı yine eğitim sisteminin başarısızlığının ardındaki faktör olarak gördüğünü şu ifadelerle dile getirmiştir: “Benim dönemimde ise lise 4 seneye uzatıldı. Bu bende büyük bir moral bozukluğuna sebep oldu. Bendeki moral bozukluğu lise 2’de ilk dönem takdir, ikinci dönem teşekkür. Lise 3’te ilk dönem teşekkür, ikinci dönem düz geçme ve lise 4’te 105 gün devamsızlıkla sınıfta kalmama sebep oldu.”

Kategori 3: İşin/Görevin Zorluğu

Başarısızlığın sebeplerinden biri olarak görülen dışsal faktörlerden işin/görevin zorluğu kategorisine ilişkin olarak (K1) kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir: “Üniversite sınavına gireceğim. Temel olarak hiçbir şey yok. Matematik dersi eklemişlerdi. Biz hiç geometri görmediğimiz için onu geometri yaptırıldı. Denemeye de gidiyordum ama staj olduğu için gidemiyordum. Etütlerle vs. katılamıyordum.” Bir başka katılımcı (K10) ise şu ifadeleri kullanmıştır: Bir sene eczacı çırağı olarak çalıştım...2015’te diplomasız mezun olunca tekrardan üniversiteye gitmeye cesaret edemedim. O yüzden çıraklıktan yetişip düzgün saygın bir meslekte çalışmak istedim. O da eczane çıraklığı olmuştur. Bunu da beceremedim. O dönem 20 yaşlarında olmamdan ötürü yer silmek, toz almak, getir-götür işi yapmak bana göre değildi.”

Katılımcıların başarısızlıklarına yükledikleri dışsal faktörler incelendiğinde özellikle başka kişilerin (aile üyelerinin, akrabaların, öğretmenlerin) kişi hakkındaki geribildirimleri, görüşleri ve beklentileri ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların kendi isteklerinden ve hedeflerinden toplumsal kabul sağlamak pahasına vazgeçtiklerini ve bu kararlar neticesinde başarısızlığa uğradıklarını düşündükleri söylenebilir. Ayrıca eğitim sistemindeki değişikliklerin ve iş/göreve ilişkin karşılaşılan zorlukların da başarısızlık olgusunun yüklendiği sebepler olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

4.1.2. Alt Tema 2: İçsel Faktörler

Başarısızlığın büyük oranda dışsal faktörlere yüklendiği görülmekle birlikte, içsel faktörlerle de ilişki kurulduğunu söylemek mümkündür. Başarısızlığı içsel faktörlere yükleyen katılımcıların ifadelerinin analizi neticesinde çaba, hırs, dikkatsizlik ve çekingenlik unsurları başarısızlığın yüklendiği içsel faktörler olarak keşfedilmiştir.

Kategori 1: Çaba

Başarısızlığın sebeplerini içsel faktörlere yükleyen katılımcıların sıkça ifade ettiği temel unsur yeterince çaba sarf etmediklerini sonradan idrak etmeleri olmuştur. Örneğin (K8) kodlu katılımcı “Polislik mülakatlarına girdiğim zaman parkurda elendim. Bu benim başarısızlığım çünkü yeterince spor yapıp çalışmadım.” ifadesini kullanmıştır. (K25) kodlu bir başka katılımcı ise şu cümleyi kurmuştur: “Çalışmadım yeterince gayret etmedim. Çıkardığım ders ise sadece hayal kurmakla olmuyor.” (K1) kod numaralı katılımcı hayal kırıklığına uğramaktan korktuğu için yeterince gayret göstermediğini şu cümle ile ifade etmiştir: “Bir azimle başlayıp sonra sıkılıyorum. Daha doğrusu hayal kırıklığına uğramaktan korkuyorum. Daha çok sınava çalışıp, gayret edip ve daha doğru tercihlerde bulunarak istediğim yere gidebilirdim.”

Kategori 2: Hırs

Sahip olunan fazla hırs bazı durumlarda bireylerin gerçekleri fark etmesini engellemekte ve kişiyi başarısızlığa sürükleyebilmektedir. Katılımcılardan birisi (K20) bu durumu şu cümlelerle ifade etmiştir: “Yapmış olduğum birçok ticarette kendimi kaptırıp zarara doğru gittiğimi anlayana kadar devam etmem.” Fazla hırs gerçekleri görmeyi engelleme potansiyeli barındırırken; yetersiz hırs ise kişiyi harekete geçirecek gerekli güdüyü barındırmama riskini taşımaktadır. Başka bir katılımcı (K1) bu durumu şu cümlelerle ifade etmiştir: “Ben hırslı biri değilim. Hemen ümitsizliğe kapılıp bırakabiliyorum.”

Kategori 3: Çekingenlik

Başarısızlığın yüklendiği içsel faktörlerden bir diğeri çekingenlik olmuştur. Bu durumu (K22) kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “Karakter olarak hep çekingen ve içine kapanık bir insan oldum. Bu özelliğim girdiğim her ortamda benim için bir eksiydi. Kendimi ifade edemiyordum ve söylediklerim kimse tarafından dinlenmiyordu.”

Başarısızlığa yüklenen içsel faktörler çoğunlukla bireylerin yaşadıkları başarısızlık deneyimlerini sonradan geriye dönük olarak değerlendirdiklerinde tespit ettikleri durumlar olarak keşfedilmiştir. Başka bir ifade ile başarısızlık deneyiminden sonra bireyler geçmişe dönük olarak yapılan hataları fark etmeye başlamışlardır.

4.2. Tema 2: Başarısızlığın Algılanma Biçimleri

Başarısızlığa yüklenen nedenlerle bağlantılı olarak başarısızlık durumunun algılanma biçimleri de farklılık göstermektedir. Başka bir ifade ile başarısızlığı dışsal

faktörlere yükleyen bireyler ile içsel faktörlere yükleyen bireylerin başarısızlığı algılama biçimleri de farklılaşmaktadır. Başarısızlığın algılanma biçimleri iki alt tema altında şekillenmiştir. Bunlardan ilki *dışsal atfetmenin sonucu*, ikincisi ise *içsel atfetmenin sonucu* olarak kavramsallaştırılmıştır. İzleyen başlıkta bu duruma ilişkin ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Alt Tema 1: Dışsal Atfetmenin Sonucu

Başarısızlığı dışsal atfetmenin sonucu olarak algılayan katılımcıların mutsuzluk ve kızgınlık/öfke durumları ile karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Kategori 1: Mutsuzluk

Sosyal çevre, aile üyeleri, arkadaşlar ve akrabalar gibi dışsal faktörler üzerinden algılanan başarısızlık kişilerin mutsuz olması ile sonuçlanmaktadır. Başkalarının kararları ya da düşünceleri nedeniyle başarısızlığı algılayan bireyler başarısızlıklarından ders çıkaramamakta ve sorunlarla mücadele etmekten kaçabilmektedir. Örneğin (K31) kodlu katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *“Bir işe başladığımda hata yapmaktan korkuyorum. Çünkü hata yapınca senden adam olmaz lafını duyuyorum. Bu işi 1 haftada öğrenemezsen git başka kopyaya diyenlerde vardı. Kendimi soyutlayıp işe gitmemeye başladım, özgüvenim çöktü.”* Başka bir katılımcı ise benzer bir durumu şu ifadelerle cümleye dökmüştür: *“Hayatımdaki insanlara asla hayır diyemezdim. Bu yüzden hep onların istedikleri olurdu ve ben çok mutsuz olurudum.”* (K29) kodlu katılımcı ise *“YGS’ye girdiğim zaman sağlık yönetimi istiyordum. Ona göre çalışıp, sınava girmiştım. Fakat rehberlik hocamızın yaptığı yanlış tercihten ötürü büro yönetimi bölümünü kazanıp o bölüme gitmişim. Bu durum beni çok üzmüştü.”* ifadelerini kullanmıştır.

Kategori 2: Kızgınlık/öfke

Dışsal faktörlerle başarısızlığın algılanması durumunda ortaya çıkan bir diğer sonuç kızgınlık/öfke olarak tespit edilmiştir. Özellikle aile ve yakın çevrenin etkisi ile alınan kararlardan ötürü başarısızlık yaşadığını düşünen katılımcıların kızgınlık/öfke duygusunu yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Örneğin (K30) kodlu katılımcı bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir: *“Bana göre seçmiş olduğum bölüm ve yer benim akademik olarak başarısız olmamdaki en büyük etken. Geçmişe dönüp baktığımda lise yıllarımda makine bölümünü seçmek istemişim. Ailemin ısrarları seçmiş olduğum bu meslek dalına isteksizce girmiş olmamdan kaynaklı...Bütün herkese kin ve nefret ile çıkışıp herkesle aram kötü olmuştu.”*

4.2.2. Alt Tema 2: İçsel Atfetmenin Sonucu

Başarısızlığı içsel atfetmenin sonucu olarak algılayan katılımcıların hayıflanma ve eksiklik hissetme durumları ile karşılaştığı tespit edilmiştir.

Kategori 1: Hayıflanma

Başarısızlığı içsel faktörler ile algılayan bireylerin, başarısızlıklarını engelleyebilecek davranışları gerçekleştirmedikleri için pişmanlık duydukları görülmektedir. Yani sadece yapılan hatalardan duyulan bir pişmanlık söz konusu değil; aynı zamanda yapılması gerekli olmasına rağmen yapılmamış davranışlardan da pişmanlık duyulmaktadır. Hayıflanma kategorisine ilişkin olarak (K3) kodlu görüşmeci bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *“Burada suçlu olan hayat değil, bendim; çünkü hayat ben gayret etsem de etmesem de devam ediyordu.”* Bir başka katılımcı ise (K24) ise *“...ailemin tüm desteğine rağmen önümü göremeden bir şeyin üzerinde fazla durdum, zaman kaybettim.”* ifadelerini kullanmıştır.

Kategori 2: Eksiklik

İçsel faktörlerle algılanan başarısızlık algısı, bireylerin başarısızlığın sebeplerini kendilerinde bulmaları ile neticelenmektedir. Başka bir ifade ile başarısızlığın içsel faktörlerle algılanması kişinin kendisini sorgulamasına ve sahip olduğu eksiklikleri görmesini mümkün kılabilir. Eksiklik olarak kodlanan bu kategoriye ilişkin olarak (K11) kodlu katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır: *“Bu başarısız deneyimde fark ettim ki bir işe başlamadan ne eksik ne hatalı bunların düzeltilmesi ve giderilmesi önceden yapılırsa iyi olur yoksa hayallerinde başarısız olabilirsin.”* Başka bir katılımcı (K8) ise başarısızlığının sebebini ve neticesinde eksikliğini şu şekilde dile getirmiştir *“Bu benim başarısızlığım çünkü yeterince spor yapıp çalışmadım.”*

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada başarısızlık deneyimi bulunan öğrencilerin başarısızlığı algılama biçimleri ve başarısızlığa yükledikleri nedenler Atıf Teorisi rehberliğinde keşfedilmeye çalışılmıştır. Araştırma neticesinde, (i) *başarısızlığa yüklenen nedenler* ve (ii) *başarısızlığın algılanma biçimleri* olmak üzere iki temaya ulaşılmıştır. Başarısızlığa yüklenen nedenler alt temasına ait *dışsal faktörler* ve *içsel faktörler* olmak üzere iki alt tema keşfedilmiştir. Bu alt temalardan *dışsal faktörler* alt temasında, birbiriyle ilişki kodlardan oluşturulan *sosyal çevre, eğitim sistemi, iş/görevin zorluğu* kategorileri yer almaktadır. Diğer alt tema olan *içsel faktörler* alt temasında ise *çaba, hırs, çekingenlik* kategorileri yer almaktadır.

Başarısızlığın algılanma biçimleri temasına ait iki alt tema yer almaktadır. Bunlar *dışsal atfetmenin sonucu* ve *içsel atfetmenin sonucu* şeklinde isimlendirilmiştir. Dışsal atfetmenin sonucu alt temasında *mutsuzluk ve kızgınlık/öfke* kategorileri yer alırken; içsel atfetmenin sonucu alt temasında *hayıflanma ve eksiklik* kategorileri yer almaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan çözümlenmeler neticesinde katılımcıların, başarısızlığı genellikle dışsal faktörlere atfetme eğiliminde oldukları görülmüştür. Başarısızlık

nedenlerini dışsal faktörlere yükleyen katılımcıların, atıf teorisine de koşut nitelikte olacak şekilde, bu faktörlerin dışsal ve kontrol edilemez nitelikte olduğunu düşündüklerini söylemek mümkündür. Yapılan mülakatlarda görülmüştür ki başarısızlığı dışsal faktörlerle algılayan ve başarısızlık sebeplerini aile, arkadaşlar, sosyal çevre gibi dışsal faktörlere yükleyen katılımcılar, kendilerini sorgulamamakta ve eksik yönlerini fark etmemektedir. Daha çok kızgınlık/öfke ve mutsuzluk duygularını deneyimlemektedir. Dolayısıyla dışsal faktörlerin değiştirilemeyeceğine olan inanç kişiyi kendini değiştirmek yönünde bir çaba göstermeye motive etmemekte; başarısızlık yalnızca dışsal faktörlere yüklenmektedir. Başarısızlığın dışsal faktörlere yüklendiği durumlarda, başarısızlığa ilişkin gerçekçi bir yargılama ve değerlendirmenin yapılamadığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu tür yüklemeyen kişilerin farkındalık durumlarını arttırmak için yapılacak girişimler başarısızlığı ortaya çıkmadan engelleyebilmek için önemlidir.

Başarısızlığın içsel faktörlerle algılanması durumunda kişinin kendi eksik yönlerini görmesi ve geçmişe dönük yapılmayan davranışlara ilişkin pişmanlıklar dile getirilmiştir. Dışsal ya da içsel faktörlere yüklenmesi fark etmeksizin başarısızlığın proaktif bir şekilde engellenmesi için hedeflerin kişiler için bir anlam taşıması elzemdir. Bireylerin başarısızlığı nasıl yorumladıkları ve bu yorumların davranışları üzerinde nasıl bir etki yarattığı proaktif bir yaklaşım için çözülmesi gereken sorun alanlarıdır. Analizde ortaya çıkan bulgular, bireylerin kendi yeteneklerine veya yeteneksizliklerine atıf yapma eğilimleri ile sosyal çevrelerinden gelen etkilerin ve kendi içsel motivasyonlarının başarısızlık algısı üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, başarısızlığı anlamak ve etkili bir şekilde yönetmek için bireylerin kendi algıları ve bu algıların temelinde yatan düşünsel süreçleri anlamak önemlidir. Bu çalışmada atıf teorisi, bireylerin başarısızlık algısının anlaşılmasında rehber olarak kullanılmıştır. Başarısızlıkla karşılaştığında, bireylerin dışsal faktörlere, kendi yeteneklerine veya çevresel etkilere atıf yapma eğilimlerinin keşfi başarısızlığın engellenmesine ilişkin olarak bireylere özgü çözümler getirilmesinin ilk adımı olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda öğrencilere başarısızlıkla nasıl başa çıkacaklarına dair rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulabilir. Öğrencilerin duygularını ifade etmelerine ve düşüncelerini paylaşmalarına olanak tanıyan ortamlar oluşturulabilir. Bu sayede öğrenciler, başarısızlıkla daha sağlıklı bir şekilde başa çıkma stratejileri geliştirebilirler. Örneğin, dışsal faktörleri ön plana alan öğrenciler için eğitim sistemi ve görevlerle ilgili yapısal değişiklikler; içsel faktörlere odaklanan öğrenciler için öz değerlendirme, hedef belirleme ve motivasyon artırıcı etkinlikler faydalı olabilir. Sonraki araştırmalarda başarısızlığa yapılan yüklemelerin yaygınlığının tespit edilmesi ve nedenlerin ortadan kaldırılması için atılacak adımların belirlenmesi alana katkı sağlayabilir.

ORCID

Ümmü Gülsüm KAHRAMAN (0000-0001-6143-4660)

Ömer Faruk OKTAR (0000-0001-9698-1728)

Kaynakça

- Banks, M., & Wolfson, L. (2008). Research section: Why do students think they fail? The relationship between attributions and academic self-perceptions. *British Journal of Special Education*, 35(1), 49-56.
- Boshoff, C., & Leong, J. (1998). Empowerment, attribution and apologizing as dimensions of service recovery: an experimental study. *International Journal of Service Industry Management*, 9(1), 24-47.
- Büttner, G. (2014). Wenn leistungspotenziale sich verschieden entfalten, Overachiever, High-Achiever und Underachiever.
- Cheng, P. Y., & Chiou, W. B. (2010). Achievement, attributions, self-efficacy and goal setting by accounting undergraduates. *Psychological Reports*, 106(1), 54-64.
- Cortes-Suarez, G., & Sandiford, J. R. (2008). Causal attributions for success or failure of students in college algebra. *Community College Journal of Research and Practice*, 32.
- Demir, Y. (2017). Turkish EFL learners' attributions for success and failure in speaking English. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 4(2), 39-47.
- Göller, L. (2015). Öğretmen adaylarının bilişsel çarpıtma, genel öz yeterlilik inançları ve başarı/başarısızlık yüklemeleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 477-494. <https://dx.doi.org/10.7827/turkishstudies.7547>
- Graham, S. (1991). A Review of attribution theory in achievement contexts. *Educational Psychology Review*, 3(1), 5-39.
- Koçyigit, M., & Yapıcı, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin nedensel yüklemeleri. *International Journal of Social Science*, 5(2), 349-368. https://dx.doi.org/10.9761/jasss_44
- McClure, J., Meyer, L. H., Garisch, J., Fischer, R., Weir, K. F., & Walkey, F. H. (2011). Students' attributions for their best and worst marks: do they relate to achievement? *Contemporary Educational Psychology*, 36(2), 71-81.
- Özdiyar, Ö., & Demirel, M. (2010). Başarı ve başarısızlığa yüklenen nedenlere ilişkin sınıf öğretmenliği anabilim dalı öğrenci görüşleri. *Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute*, 12(22).
- Özkal, N., Demirtaş, V. Y., Sucuoğlu, H. K., & Güzeller, C. O. (2014). The relationship between the achievement goal orientation and the self-efficacy beliefs of the candidate teachers. *Mevlana International Journal of Education (MIJE)*, 4(1), 212-227. <http://dx.doi.org/10.13054/mije.13.76.4.1>
- Reisenzein, R. (2000). The subjective experience of surprise. *The Message Within: The Role of Subjective Experience in Social Cognition and Behavior*, 14, 262-279.
- Robins, R. W., & Pals, J. L. (2002). Implicit self-theories in the academic domain: Implications for goal orientation, *Attributions, Affect and Self-Esteem Change. Self and Identity*, 1(4), 313-336.
- Rosemann, B., & Bielsky, S. (2001). Einführung in die pädagogische (Introduction to educational psychology). Weinheim, Beltz.
- Stiensmeier-Pelster, J., Martini, A., & Reisenzein, R. (1995). The role of surprise in the attribution process. *Cognition & Emotion*, 9(1),

- 5-31.
- Stipek, D. (1998). *Motivation to learn: from theory to practice* (3. bs). Allyn&Bacon.
- Tulu, G. (2013). Boys' and girls' attribution of performance in learning english as a foreign language: the case of adama high school in Ethiopia. *Educational Research and Reviews*, 8(23), 2197-2211.
- Weiner, B. (1972). Attribution theory, achievement motivation and the educational process. *American Educational Research Association*, 42, 203-215.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548.
- Weiner, B. (2000). Intrapersonal and interpersonal theories of motivation from an attributional perspective. *Educational Psychology Review*, 12(1).
- Weiner, B. (2001). Interpersonal and interpersonal theories of motivation from an attribution perspective. In *Student Motivation*. Springer.
- Weiner, B. (2010). The development of an attribution-based theory of motivation: A history of ideas. *Educational Psychologist*, 45(1), 28-36.
- Weiner, B., & Graham, S. (1990). Attribution in personality psychology. *Handbook of Personality: Theory and Research*, 465-485.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. bs). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. bs). Seçkin Yayıncılık.
- Yördem, A. (2015). *Yabancı dil olarak türkçe öğrenen öğrencilerin başarı ve başarısızlıklarını değerlendirmedeki atfetme farklılıkları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.